

Igra i kultura - južna Istra

Samardžija, Tea

Undergraduate thesis / Završni rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:907375>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-25**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

TEA SAMARDŽIJA

IGRA I KULTURA – JUŽNA ISTRA

Završni rad

Pula, lipanj 2021.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

TEA SAMARDŽIJA

IGRA I KULTURA – JUŽNA ISTRA

Završni rad

JMBAG: 0303083742, redoviti student

Studijski smjer: Preddiplomski stručni studij Predškolski odgoj

Predmet: Igre i djeca

Znanstveno područje: Društvene znanosti

Znanstveno polje: Pedagogija

Znanstvena grana: Opća pedagogija

Mentor: izv. prof. dr. sc. Marina Diković

Pula, lipanj 2021.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisani Tea Samardžija, kandidat za prvostupnika predškolskog odgoja ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

U Puli, _____, _____ godine

IZJAVA
o korištenju autorskog djela

Ja, Tea Samardžija dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom „Igra i kultura – južna Istra“ koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, _____ (datum)

Potpis

Sadržaj

UVOD	5
1. IGRA.....	6
1.1. Značenje i uloga igre u predškolskoj dobi	6
1.2. Karakteristike igre	8
1.3. Međugeneracijsko posredovanje kulture i dječja supkultura	8
2. IGRAČKE.....	12
2.1. Važnost stvaranja igračke	12
2.2. Igračke za dijete od rođenja do sedme godine	12
3. POVIJEST, DRUŠTVO I KULTURA ISTRE U 20. STOLJEĆU.....	14
3.1. <i>Jurina i Franina</i> – fašizam i komunizam u Istri te predsjedništvo Vladimira Nazora u ZAVNOH-u	15
3.2. Kultura Vodnjana	17
4. ISTARSKI OBIČAJI.....	20
4.1. Običaji uz porod	20
4.1.1. <i>Ki ima šantuli, ima i kolači</i>	20
4.2. Godišnji običaji.....	21
4.2.1. Božić.....	21
4.2.2. Nova godina	21
4.2.3. Koledanje.....	22
4.3. Pokladni običaji	22
4.3.1. Pokladni običaji u Medulinu	23
4.4. Običaji proljetnog i ljetnog razdoblja.....	23
4.4.1. Uskrs	23
4.4.2. Sveti Juraj.....	25
4.4.3. Prvi svibanj ili <i>Majevica</i>	25
4.4.4. Ivanje.....	26
4.5. Istarske poslovice o odgoju djece	26
5. ISTARSKÉ TRADICIONALNE IGRE	27
5.1. Pastiri.....	27
5.2. Švikalice	27
5.3. Pračke ili <i>fjonde</i>	27
5.4. <i>Trilja</i>	27
5.5. <i>Puškalice</i>	28
5.6. <i>Pljočkanje</i>	28

5.7. <i>Pandolo</i>	29
5.8. <i>Špekulanje</i>	29
5.9. Oživljavanje tradicionalnih igara.....	29
5.10. Istarske tradicionalne igre u dječjem vrtiću.....	30
6. ISTRAŽIVANJE	31
6.1. Intervju.....	31
6.1.1. Vrste intervjua.....	31
6.2. Cilj istraživanja	31
6.3. Postupak istraživanja	31
6.3.1. Uzorak.....	32
6.3.2. Pitanja i odgovori.....	32
6.4. Rasprava.....	36
7. ZAKLJUČAK	38
8. POPIS LITERATURE	39
SAŽETAK	41
ABSTRACT	41

UVOD

U ovome radu obrađena je tema Igra i kultura – južna Istra. Rad je napisan od općeg prema specifičnom pa je tako na početku rada opisana sama igra, njena uloga i značaj u predškolskom odgoju, karakteristike i klasifikacija. Nadalje, govori se o povezanosti igre i kulture te prenošenju iz generacije u generaciju, ali i o specifičnostima igre ovisno o kulturi. U daljnjem je tekstu opisana igra i kultura specifična za južnu Istru.

Igrom djeca razvijaju sposobnost učenja i pamćenja, govor, komunikacijske vještine, kreativnost, stvaralaštvo, socijalne vještine, spoznajne mogućnosti i motoriku.

Igra je sveprisutni oblik aktivnosti kod ljudi i smatra se najvažnijom aktivnosti za djetetov optimalni rast i razvoj. Smatra se da za igru ne postoji jedna definicija zato što se razne aktivnosti poput pljeskanja ili skakanja na nozi, stoga će se u ovom radu sagledati pojam igre u različitim aspektima

Na kraju samog rada napisana je interpretacija rezultata i rasprava istraživanja koje je provedeno u svrhu pisanja ovog završnog rada. Istraživanje je provedeno u tipu strukturiranog intervjua, a cilj je bio dobiti informacije o zanimanjima na području južne Istre u prošlosti, o materijalu koji se koristio u igrama te o razlici u igrama tada i danas.

1. IGRA

1.1. Značenje i uloga igre u predškolskoj dobi

Rođenje djeteta lijep je događaj, ali i velika odgovornost za roditelje koji trebaju pomoći svojoj djeci i stvoriti optimalne uvjete za njihov rast i razvoj kao i za igru. Prema Lazar (2007:19) igra je „temeljna, iskonska i jedina aktivnost koja potpuno odgovara dječjoj prirodi.“

Igra ispunjava svaki dio čovjekova života, a najveće značenje dobiva u predškolskoj dobi, a dijete ju ne planira nego ju izvodi spontano iz svojih unutarnjih potreba. Zadatak okoline je, bilo roditelja, odgojitelja ili bilo koga s kime se dijete nalazi, poticati igru, a nikako ju sputavati iz razloga što dijete pomoću igre uči i stvara radne navike.

Od roditelja se očekuje pozitivan stav prema igri, što znači da treba „osigurati uvjete za igru, biti spreman sudjelovati u igri, biti strpljivi, uvažavajući i potičući te imati povjerenja u djetetove sposobnosti“ (Lazar, 2007:21).

Prema Lazar (2007) dijete putem igre:

- raste, isprobava svoje mogućnosti i razvija svoje sposobnosti,
- upoznaje sebe i okolinu, poticaje koji mu se nude, istražuje, provjerava i uči se manipulaciji predmetima
- upoznaje odnose ljudi među kojima se nalazi, stvara empatiju i postaje socijalno biće
- uči se poštivanju određenih pravila igre,
- postaje samopouzđano,
- razvija motoriku, kognitivne sposobnosti, socio-emocionalne te stvaralačke sposobnosti i vještine.

Prema Stevanoviću (2003:116) „oduzeti djetetu igru znači isto što ostaviti ribu bez vode.“ Za djetetov je razvoj vrlo važno da se igra svaki dan i da se druži s vršnjacima. Putem igre dijete razvija i moralne osobine poput empatije, poštivanja sebe i ostalih, uči se samokontroli, toleranciji, postaje inicijativno.

Osim roditeljeve angažiranosti, važna je i sama djetetova aktivnost i zainteresiranost kojom se dijete intelektualno razvija, razvija osjetila, motoričke sposobnosti, socijalne

vještine i kontrolira emocije, stječe nova znanja i iskustva, uči se komuniciranju i obrascima ponašanja.

Osim planiranih posebnih aktivnosti i igara, roditelj u svakodnevne situacije kao što su šetnje, oblačenje i svlačenje odjeće, hranjenje, komuniciranje i slično treba ubaciti igru kako bi učenje djetetu bilo zanimljivije. Na taj način upoznaje okolinu, prostorne odnose, obrasce ponašanja u određenim situacijama i postaje samostalno. Djeca kojoj to nije omogućeno neće razviti sebe i svoje potencijale. „Vlastita aktivnost djetetu omogućuje da osim svijeta upoznaje i sebe, svoje sposobnosti i mogućnosti, a o utjecaju onih koji se djetetom bave – roditelja, odgojitelja i drugih odraslih – ovisi kakvu će sliku djetete stvoriti o sebi, koliko će biti sigurno u sebe, kritično prema sebi i drugima, zadovoljno sobom i sretno“ (Stevanović, 2003:118).

Igra se može podijeliti s obzirom na velik broj čimbenika, ali najčešće se dijeli u tri skupine:

- funkcionalne igre: ovaj oblik definira se kao igra pomoću koje djetete razvija motoričke, osjetne i perceptivne funkcije, a prema Stevanoviću (2003:120) oblici kroz koje djetete razvija te funkcije jesu: „osjetilno-motorne aktivnosti vlastitim organima, rukovanje materijalom, pokretne igre uz korištenje rekvizita.“ Tako djetete ispituje svoje navedene funkcije i istražuje posebnost predmeta kojim rukuje.
- simboličke igre: ovaj oblik igre naziva se još i kao „igra uloga, igra pretvaranja, dramska igra i sl. Ove igre razvijaju se i mijenjaju usporedno s psihičkim razvojem djeteta, tj. sa strukturom misaone aktivnosti. Prema Piagetu simbolička igra se javlja kad i predoperacionalno mišljenje i prezentira realnu stvarnost.“ (Stevanović, 2003:121). Djetete se u ovoj igri poistovjećuje s odraslima i oponaša događaje i radove iz njegove okoline te svakodnevne situacije, a predmete koje koristi za vrijeme ovakvog oblika igre predstavljaju prave predmete.
- igre s pravilima: „najčešće se odnose na motoričke sheme ljudskog ponašanja (igre ravnoteže, skakanja, preskakanja), aktivne sheme, opće obrasce interakcije i komunikacije (igre skrivanja i pronalaženja), kao i opće obrasce govornog ponašanja (pitalice, igre dijaloga“ (Stevanović, 2003:122). U ovom obliku igre razlikuju se igre kod kojih pravila nastaju tijekom iste, igra u kojima

se koriste tradicionalna pravila i igra u kojima su pravila sastavljena nanovo kako bi se nešto naučilo. Ova vrsta igre podrazumijeva poštivanje pravila. U vrtiću u ovom obliku igre može sudjelovati i odgojitelj koji igru „priprema, organizira, objašnjava i osobno sudjeluje.“ (Stevanović, 2003:122).

Ivić (1983, u Duran, 2011:20) igre s pravilima smatra „jednim oblikom komunikacije (u dječjoj grupi, te između djece i odraslih), tipom socijalne prakse djece, mehanizmom reguliranja društvenih odnosa u dječjoj grupi.“ Djeca u igri s pravilima poboljšavaju socijalne odnose. Igre s pravilima imaju dvije velike funkcije: socijalna integracija i socijalna diferencijacija gdje integracija približava članove grupe koji se podvrgavaju pravilima i društvenim normama, uči kontroli, dok diferencijacija povećava rastojanje između članova grupe, fokus je na individui.

1.2. Karakteristike igre

Igre imaju svoje karakteristike. Autori ih različito opisuju. Prema Stevanović (2003):

- Divergentnost, nekompletnost i neadekvatnost su odlike igre kao simulativnog ponašanja gdje divergentnost označava novo i neobično organiziranje ponašanja, nekompletnost polovno ponašanje koje nije dovoljno za postizanje cilja, a neadekvatnost ponašanje neprilagođeno određenoj situaciji.
- Igra kao autotelična aktivnost sadrži „vlastite izvore informacije“ (2003:134), govori da je postupak igre važniji od cilja iste i daje na važnosti sredstvima nad ishodom.
- Igra igrača oslobađa uznemirenosti i rješava probleme te regulira fizički, spoznajni i socio-emocionalni razvoj
- „Igra se izvodi u stanju optimalnog motivacijskog tonusa, iz čega slijedi: igra se javlja u odsutnosti neodložnih bioloških prisila i socijalnih prijetnji, u stanju umjerene psihičke tenzije“ (2003:134).

1.3. Međugeneracijsko posredovanje kulture i dječja supkultura

Neovisno o stupnju kulture i razvoja društvene zajednice, svaka društvena zajednica ima specifične uvjete, za razvoj djece koja pripadaju toj zajednici, zaslužne za psihičko zajedništvo čovječanstva. „U takve, nesumnjivo, pripadaju semiotička komunikacija koja se javlja barem kao najprimitivniji vid verbalne komunikacije kod svih ljudskih zajednica), zatim pojava produženog i zaštićenog djetinjstva, te svi oni vidovi

interakcije između djece i odraslih koji rezultiraju time da djeca usvajaju one oblike ponašanja koji se u datoj zajednici smatraju normalnim i poželjnim“ (Duran, 2011:31).

Svaka seoska ili gradska zajednica razlikuje se po tradiciji i tradicionalnom načinu življenja, odnosno kulturi koju određuje stupanj „materijalnog i tehničkog razvoja, razina urbanizacije, jezik, pismenost odnosno nepismenost, postojanje ili nepostojanje formalnog školovanja itd“ (Duran, 2011:31).

Socijalizacija, odgoj i obrazovanje glavni su čimbenici kod međugeneracijskog prijenosa kulture gdje socijalizacija predstavlja utjecaj društva i okoline na individu i tako ju pripremaju za svakodnevne situacije, ponašanje u grupi, razumijevanje kulture. Dok se odgoj smatra namjernim djelovanjem sa jasno definiranim ciljem, a to je usađivanje poželjnih osobina, stavova i vrijednosti djetetu, socijalizacija podrazumijeva nenamjerman utjecaj na razvoj djeteta te njegovih osobina, stavova i vrijednosti. Obrazovanje se definira kao „proces prenošenja znanja i kulturnih vrijednosti ranijih pokoljenja“ (Duran, 2011:32).

Institucije i odnosi nekog mjesta čine tradicionalnu i običajnu kulturu tog mjesta i teško su promjenjivi. Tako se svako mjesto i zajednica koja ga čini, odnosno svaka kultura, razlikuje prema narodnoj pedagogiji i psihologiji djetinjstva pa se odgoj i postupci rada s djecom razlikuju ovisno o narodu. Stoga, osim odgoja i obrazovanja u formalnom smislu, dijete se odgaja prema iskustvu koje se predaje s koljena na koljeno.

Sa psihologijske strane, odgoj se odvija spontano s djetetom u dobi od osam do dvanaest mjeseci na inicijativu majke koja s njime igra igre skrivanja, lica ili nekog predmeta i ono ga traži, dok u prvih šest mjeseci dijete ne traži skriveni predmet zato što misli da isti ne postoji kad ga ne vidi. Igra skrivanja smatra se prvom igrom s pravilima koju djeca uče.

Stvaralaštvo i kreativnost roditelja ili ostalih odraslih bitne su stavke narodne pedagogije. Pravila tradicijskih igara i postupaka prenose se s koljena na koljeno, tekstno su zapisana i koriste se u raznim situacijama kao što su uspavlivanje, hodanje, govorenje, razvoj pamćenja i socijalizacija. Igra „Ringe, ringa, raja“ koristi se za razvoj dječje socijalne koordinacije.

Prema Duran (2011) igra se analizira u aspektu dječje subkulture. Djeca stvaraju i prenose razne igre i aktivnosti i time održavaju kulturu i tradiciju svog mjesta. Osorina

(1983 prema Duran 2011) diferencira dječji folklor i dječju tradiciju gdje se dječji folklor definira kao objektivizaciju dječje tradicije gdje se tradicija prenosi u tekstnom obliku, obliku igre, šale ili strašnih priča i utječe na informacijske i komunikacijske vještine djece, tradicija se definira drugačije. Isti taj autor dječju tradiciju određuje „kao sveukupnost raznorodnih oblika aktivnosti i iskustava dječje grupe, koji imaju tendenciju da se ponavljaju iz generacije u generaciju, a tijesno su povezani sa spolnim i dobnim osobitostima psihičkog razvoja djece te sa specifičnostima socijalizacije u okvirima dječje kulture“ (Duran, 2011:33). Uz tradiciju se veže poznavanje igara i pravila istih, norme, podjela uloga u igri i izbjegavanje nepoželjnih, šala i slično.

1.4. Igra u različitim kulturama

Folkloristika, etnologija, antropologija, sociologija i pedagogija su neke od znanosti koje se bave proučavanjem igre, a istraživači 19. stoljeća bavili su se proučavanjem igara s pravilima, a antropologija je imala u cilju proučiti igru na razini socijalizacije djece u kulturu odraslih.

O igrama s pravilima postoji više podataka vezanim za razne kulture nego o simboličkoj igri zbog pretpostavke da su one s pravilima formalnije. Smatra se da su simboličke igre jednostavne i primitivne u kulturama gdje su proizvodne snage na niskoj razini i gdje su ekonomija i financije krhke pa su tako pronađeni podaci o djeci iz Kenije te njihovim igrama, odnosno o penjanju na stabla, gađanju ptica, tučnjavi, gonjenju, razmjeni udaraca i sl.

Za djecu Bliskog istoka karakteristična je imitativna igra, djeca se počinju igrati vrlo rano i u igri oponašaju ponašanje i aktivnosti odraslih.

Osim razlika u igri u različitim društvenim zajednicama, postoji razlika između slojeva iste društvene zajednice. Igra izraelske djece koja pripadaju nižoj klasi pretežno imitativna, djeca se igrom poistovjećuju s roditeljima oponašajući njihovo ponašanje i u njihovoj igri često dolazi do svađe zbog toga što u igri uglavnom jedno dijete zapovijeda. Igra izraelske djece koja pripadaju srednjoj klasi učestalija je i složenija.

Djeca u Slavoniji koja žive u gradu i čiji su roditelji visoko obrazovani, djeca grada čiji su roditelji nekvalificirani radnici i djeca koja žive na selu čiji roditelji imaju završenu samo osnovnu školu ili nezavršenu osnovnu školu iako „nalaze ista semiotička sredstva, razlike u njihovu korištenju su psihološki i statistički značajne. Djeca iz ova

tri sloja razlikuju se: po broju igrovnih jedinica koje koriste u istom vremenskom uzorku, po broju semiotičkih sredstava koja koriste, po učestalosti verbalnih i neverbalnih semiotičkih sredstava, te po učestalosti korištenja semiotičkih sredstava različite razvojne razine“ (Duran, 2011:38).

Autorica Whiting (1963 prema Duran 2011) provela je istraživanje nad djecom, odnosno njihovim socijalnim vještinama na šest različitih kultura: u Japanu, na Filipinima, u Indiji, u Keniji, Meksiku i SAD-u. Istraživanje je pokazalo da se djeca iz kultura koje su složenije na tehnološkom, društvenom i ekonomskom području igraju češće nego ostali i da je sadržaj njihove igre složeniji.

Što se tiče igara s pravilima, vjeruje se da ih postoji više kod one djece i u onoj kulturi koja imaju slobodu, zato djeca s Okinawe iz Taira igraju više igara djeca iz Indije kod Rajnputa zato što se djeca iz Taira mogu slobodno kretati, a djeci iz Rajnputa je omogućeno boravljenje samo u kući, dvorištu ili kod bliskih rođaka (Duran, 2011).

2. IGRAČKE

Djeca s igračkama u odgojno-obrazovnom radu stječu nova iskustva, a zadatak je odraslih da djeci ponude što više različitih igračaka pomoću kojih će „razvijati svoja osjetila, govor, maštu, pokretljivost i socijalizaciju“ (Stevanović, 2003:221).

Dijete je sposobno napraviti igračku od raznog materijala, raznih neoblikovanih predmeta iz njegove okoline i tako stvara, stječe iskustva i nova znanja. Proizvođači igračaka moraju voditi brigu o „obliku i veličini, površini, boji, mnogostranosti primjene, sigurnosti po zdravlje i život djeteta i trajnosti“ (Stevanović, 2003:221).

Igračke se izrađuju od raznog materijala: drva, plastike, tekstila, metala, gume i sl. A dobro napravljena igračka budi kod djeteta potrebu za promatranjem, uspoređivanjem, usklađivanjem pokreta ruku i očiju, prepoznavanjem i imenovanjem boja. Također, dijete tako razvija osjetila, kreće se, komunicira, stječe iskustva o oblicima, boji, površini materijala, kvaliteti, zvukovima. Štoviše, dijete se igrom povezuje s okolinom i socijalizira, počinje shvaćati svoja i tuđa emocionalna stanja te emocionalne odnose.

2.1. Važnost stvaranja igračke

Dijete dolazi do igračke kada mu je roditelji kupe, kada ju dobiju na poklon od osoba izvan obitelji ili kada se s njima susretne u vrtiću, ali poželjno je da dijete dođe do igračke i drugačije. Najbolje je za dijete da samo stvara igračku, samo ili sa uključivanjem ostalih iz svoje okoline, roditelja, odgojitelja, braće ili sestara, bake i djedova te svojih vršnjaka. Dijete od neoblikovanog predmeta koje samo pronađe ili od nekoga dobije stvara igračku. Bitno je da odrasli iz njegove okoline osiguraju potreban materijal i da djetetu, u skladu s njegovom dobi, omoguće taktilnu, mentalnu i vizualnu aktivnost. Za dijete i njegov rast i razvoj optimalnije je vlastito stvaranje igračaka od kupovine istih, samo je potrebno pobrinuti se za materijal kako bi ono moglo realizirati to. Stvaranjem igračaka dijete razvija maštu, postaje samostalno, stječe iskustva i uči se nositi s problemima i lijepim događajima iz svakodnevnog života.

2.2. Igračke za dijete od rođenja do sedme godine

Ovo razdoblje smatra se najvažnijim za odgoj djeteta zato što u ovom razdoblju dijete stječe automatizme i to sisanjem, pokretom i riječima, gledanjem, slušanjem, opipavanjem, hvatanjem, stiskanjem, premještanjem pa onda puzanjem, hodanjem i

govorom, a prvom igračkom djeteta smatra se djetetovo vlastito tijelo, a ostale slijede po mjesecima i godinama:

- od drugog do trećeg mjeseca dijete se igra grickalicom za sisanje, hvatanje i držanje,
- u osmom mjesecu dijete se igra plišanim igračkama srednje veličine koje mogu biti i ozvučene, hodalicama koje sa sobom nose upravljanje volanima,
- u devetom mjesecu dijete se igra krpenim loptama ili kockama koje nisu oštre, uglavnom od tekstilnih igračaka,
- od 12. do 15. mjeseca dijete se igra igračkama u obliku domaćih životinja, krpenim lutkama, plastičnim igračkama u vodi, kutijama, valjcima i sl.,
- od 15. do 28. mjeseca dijete se najčešće igra kockama, slagalicama ili plišanim igračkama do 30 cm, najčešće je to „medo“ te autićima,
- za 21. mjesec djetetova života poželjno je da se igra drvenim igračkama, u ovom mjesecu ono se igra kolutima za slaganje, kartonskim kockama koje slaže u visinu te igračkama koje predstavljaju prijevozna sredstva,
- u 2. godini djetetu se dozvoljava igra s balonima, ozvučenim igračkama i igrama, stavlja predmete u predmet, u ovom se razdoblju igra u pijesku kanticama i lopaticama,
- kada navršši dvije i po godine dijete se počinje ljuljati na ljuljački i dopušteno mu je igranje malim figurama pomoću kojih izrađuje maketu.
- Od treće do četvrte godine dijete se osjeća samostalno pa dokazujući to stalno trči, dodiruje, isprobava i tako razvija svoja osjetila te mišićni sustav.
- Od pete do šeste godine dijete ima veliku potrebu za kretanjem i igrom, a to je povezano sa razvijanjem djetetove intelektualnosti i smatra se da dijete u ovom razdoblju postaje egocentrično, odnosno želi biti u centru pozornosti.
- U šestoj i sedmoj godini predmet kojim se dijete igra predstavlja realni predmet, dijete tako oponaša ponašanje odraslih iz okoline (Stevanović, 2003).

3. POVIJEST, DRUŠTVO I KULTURA ISTRE U 20. STOLJEĆU

Austro–Ugarska Monarhija je do 1920. godine imala pod vlašću istarski poluotok, nakon čega se poluotok neželjeno priključio Kraljevini Italiji. Priključivanjem Istre Italiji započinje proces uništavanja lokalne samouprave i autonomije što dovodi do značajno loših posljedica za područje Istre.

Italija je 1940. ušla u rat, a 1943. dolazi do kraja fašističke ere. Italija se borila protiv svega talijanizacijom obrazovnih ustanova, imena i prezimena. Uveli su strogi nadzor i kazne. Hrvati i Slovenci bili su pod tom represijom, ali pokušajem odupiranja u Istri nastaje antifašistički pokret. Seljani i radnici uspjeli su očuvati duh oporbe kako bi se suprotstavili nasilničkoj politici i sustavu totalne represije (Dukovski, 2004).

U Pazinu je održan sabor 26. rujna 1943. kada je izabran i privremeni Pokrajinski NOO (narodnooslobodilački odbor) za Istru i donesena je odluka o oslobađanju Istre od Italije te sjedinjenju iste s Hrvatskom i Jugoslavijom. U isto vrijeme odlučeno je o ukidanju talijanskih fašističkih zakona, talijanizaciji ustanova, imena i prezimena, donesena je odluka o hrvatskom jeziku u školi i crkvi kao i u ostalim ustanovama te o priznanju nacionalnih prava talijanske manjine u Istri. Tada nastaje i uzrečica: „Smrt fašizmu, sloboda narodu!“ (Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Istarska enciklopedija, 2008-2020).¹

Područje Istre okupirali su Nijemci koji su zapečatili svoj boravak na ovom području ratom, krađama, paljenjem kuća, škola i ostalih zgrada i deportiranjem u koncentracijske logore. Ovo stanje unazadilo je istarsko poljodjelstvo i dovelo je do masovnog iseljavanja stanovnika Istre sve do sredine šezdesetih, a osim masovnog gubitka domaćeg stanovništva, na poluotoku su zavladao loši higijenski uvjeti zbog čega se došlo do čestih bolesti koje su uzrokovale veliku smrtnost djece.

Kako je vladalo siromaštvo i živjelo se u neimaštini, nije bilo čudno što kuće nemaju madrace i da se djeca uglavnom nemaju čime pokriti. Umjesto madraca, žene su

¹ Dostupno na: <http://istra.lzmk.hr/clanak.aspx?id=2041> [Pristupljeno: 07.svibnja 2021.]

ljuštile kukuruz i od toga radile *paljariće*², a zimi se umjesto madraca stavljala vuna. „Roba od konoplje, postoli, panki od gume zdola i platna zgora. Se je počelo na njivi, priko vretene, igal od pletenja, stup, tkalci od šilci“ (Bijažić, 1999:43).

Sama kultura Istre bila je u jako lošem stanju, to potvrđuje i činjenica da djeca nemaju mogućnost školovanja, stoga obnova spaljenih obrazovnih ustanova postaje prioritet. Dukovski ističe problem školstva i izostanaka. Naime, roditelji nisu slali djecu u školu kako bi im mogli pomagati oko kućanskih poslova i čuvanja stoke, a kažnjavanjem tih postupaka postiže se suprotno, dolazi do još češćih izostanaka (Dukovski, 2004).

3.1. *Jurina i Franina* – fašizam i komunizam u Istri te predsjedništvo Vladimira Nazora u ZAVNOH-u

Jurina i Franina je popularni istarski kalendar koji, uz prekide, izlazi godišnje i iznosi teme vezane za Istru. Neke su teme iznesene kroz dijalog *Jurine* i *Franine*, dva komentatora³. Tako *Jurina* i *Franina* komentiraju i stanje u Istri za vrijeme fašizma i kasnijeg komunizma te hvale predsjedništvo Vladimira Nazora u ZAVNOH-u:

Jur.: Dobar dan, kume, ča si se tako spotija?

Fr.: Zdravo, zrman moj, a ča ćeš, nan je, fala Bogu prišlo vre i lito. Se je boje i potit nego trest od zime, a pogotovu za nas stare. . .

Jur.: Daj, daj, te molin, vrag je star, ma ne mi. Lita ne kontaju nič. Danas su svi mladi, ki se bore za slobodu i za lipi život našega naroda.

Fr.: Iman, za reć pravo, u ten dosti istine. U borbi se judi pomlade, ter je i naš prešident od ZAVNOH-a Vladimir Nazor reka u nekom diškoršu da sad počinje naš novi život i zato da smo cd sada svi mladi...

Jur.: I ja, znaš, čovik se propijo preporodi. Kad se samo domislin onih lipih dnevi naše slobode kad je pala fašistička Italija. Meni se paralo da iman dvajest lit, a kad za kratko krola i Djermanija će bit još i lipje. Ma pustimo sad lita, povi ti m eni raje malo od našega prešidenta Nazora kega si pominja, zač me ti čovik čuda pjaža. Mu tribe zdignit

² paljarić – tip ležaja, madrac koje bi žene napravile od ljuštura kukuruza

³ Dostupno na: <http://kulturistra.hr/lang/hr/2020/11/kalendar-jurina-i-franina-za-2021-godinu/>
[pristupljeno: 07. svibnja 2021.]

klabuk, zač samo pravi narodni čovik more u onoj dobi poč u boške i dat sve svoje zadnje force za narodnu borbu.

Fr.: Da, zрман Jurina, veli je to i pravi čovik. I mi ga Istrijani poznajemo još kad je bija 1903. profesor u Pazinu i Kastvu. On je anke najveći hrvatski pisnik, za to je i ustaškin izdavicama bilo strašno kad je on iz Zagreba pobiga u partizane. Su bili izventali da su ga naši ukreli.

Jur.: A ča je on na to reka, te molin?

Fr.: Se je smija i je odgovorija da kad bi almeno bija takova lipa mlada, pa da ju partizani ukredu još bi se i moglo razumit, ma da niki dojde ukrest starega čovika od priko 70 lit - to se ni nikad vidilo ni čulo.

Jur.: Propijo se je lipo domislja, a ovih dnevi su m i povidali niki naši vječnici, ki .su bili na šeduti od našega parlamenta ZAVNOH-a, da su ga vidili i da se drži kako jedan mladić. Nego kad smo već na ten, biš mi štija jeno malo povidat ča su tamo deštinali naši narodni vječnici, zač to me intereša, a je potriba anke da znan, kako bi moga judima stumačit.

Fr.: Znaš, čovik moj, o ten bi ti moga dugo predikat, a sad nimamo toliko vrimenta. Natanko će ti to bit stumačeno u našen listu i drugoj narodnoj štampi, a ja ti mogu reć u kratko da smo mi Hrvati priko našeg narodnog parlamenta kroz ovu borbu vre osigurali lipji život sebi i svojoj dicit. Promisli, družo moj, da smo mi pole već od 800 lit dobili našu slobodnu hrvacku državu, u kojoj sva vlast pripada narodu. To je najveće bogatstvo, koje jena nacija more postić u svojoj borbi. Samo tribe do kraja zdurat, da nan to, ča smo postigli, ne bi zeli judi ki nisu nič dali za ovu borbu ili su anke bili i kontra njoj.

Jur.: Aha, znan na kega pensaš zasigurno na onega Dražu i one druge ministre ča su pobigli, ča ne?

Fr.: Zрман moj, vidin da se vre dosti intendiš u politiku. Na one, da, pensan i na čuda drugih ki se sad ne saku foz žele prikazat kako narodni pretelji i ki samo, kako mački, čekaju momenat da bi skočili i ukreli narodu ča bi se još dalo.

Jur.: Po majku, neće imat ovi bot tega gušta, zač gi narod vre dobro poznaje.

Fr.: E, moj Jurina, sad opet nisi dobar političar. Još gi je čuda k i nisu spoznali pravu istinu i ki sporadi tega i nisu u našoj borbi. Sve njih treba još predobit.

Jur.: Je jušto da i čera kad san pasa kroz Poreštinu san bija strašno jadan za one jude, ki su šli delat za Nemce u kavama od baušita. Ma ča oni pensaju, a?

Fr.: Neznan ne ni ja, zрман, ča pensaju. Bin reka najveć nič, zač kad bi pensali ne bi ono delali. Promisli da Nemci od one črljene zemlje delaju aluminiј, a od tega eroplane, ki hitaju bombe i mitraljaju naše brate, žene i dicu po ciloj našoj zemji. I tako u jednu ruku i oni ubijaju s nemškim brekima naš brižan narod. Ko se na vrime ne urazume će bit joh za njih, zač se ne more podnit da najbolji naši sini daju svoju krv za slobodu a drugi da delaju arme s kojima gi ubijaju.

Jur.: Forši niki od njih i ne zna ča će reć delat danas za Nemce.

Fr.: Bi bilo vrime da se i oni opamete, zač ni daleko dan kad će i ovo nemško blago biže kako i oni lani u šetembu. A sad je tribe da gren.

Jur.: Ma čekaj jedan hip da prvo još zakantamo onu našu »ŽIVI, ŽIVI DUH SLAVENSKI«, zač nismo odavna...

Fr.: Ben donke, daj.

Jur. i Fr.. (kantaju): »MI STOJIMO POSTOJANO, KANO KLISURINE PROKLET BIO IZDAJICA NAŠE DOMOVINE!...«

Jur.: Sad si kuntenat, ča ne? Ben, bog i srićno!⁴

3.2. Kultura Vodnjana

Život u Istri u prošlosti nije bio bajan, ali ljudi nisu zahtijevali puno od života: „Bijeli kruh, teran i hrastova drva, pa nek' pahuljice padaju!“ (Manzin, 2021:55). Ova izreka govori koje su bile najosnovnije potrebe Vodnjanaca za život tijekom zimskog razdoblja. Hrastovinu su koristili za vatru na ognjištu, a kasnije i u štednjaku. Seljani su po drva išli vozom koji su vukle životinje.

Još u 18. stoljeću, ali i ranije, za vrijeme vladanja Serenissime, istarske šume bile su dragocjene. Naime, Venecija je iz Istre uzimala stabla za gradnju i drva za ogrjev.

⁴ Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/126659> [Pristupljeno: 07. svibnja 2021.]

Osim toga, ova se sirovina razvozila u razna područja, a glavna utovarna luka, *Marichio*, bila je na području Vodnjana.

Vodnjan je nekad bio sušno područje pa su ljeta bila teška za mještane i životinje. Stoga su najveća blaga ovog područja bile lokve, služile su kao pojilišta za stoku. Ljudi su ondje išli vozom koji su vukli magarci ili mazge. Na vozu je bila bačva kako bi je seljani na lokvi napunili vodom, zatim su je nosili do štale i njome pojili toware, konje, ovce, mazge i krave.

Kada se spominje vodoopskrba, važno je spomenuti i *šterne*, naprednu infrastrukturu Vodnjanštine koje su bile pojilo za ljude. Vodnjanci su smatrali da je voda iz nje dragocjena da bi se dijelila i zato se koristila samo u svrhu kućnih potreba.

Život Vodnjanaca bio je nezamisliv bez rada na polju, a on podrazumijeva uzgoj stoke te stalnu skrb o prehrani i zdravlju životinja. Na području Vodnjana to je najčešće bio uzgoj ovaca. U prvoj polovici 20. stoljeća u Vodnjanu je bilo 42 obitelji koje su se bavile ovčarstvom, stada su bila od 50 do 55 ovaca, a tek dvije ili tri obitelji imale su stado od 70-ak ovaca. Pastiri su ovce vodili na pašu na javne pašnjake kako ne bi morali plaćati travarinu. Nije bila rijetkost da ovce nestanu u krađi. Lopovi bi ih odveli do Limskog kanala, a odande bi ih plovilima vodili u Trst.

Ovce su služile kao proizvođači mlijeka i mliječnih proizvoda, ali osim toga davale su vunu. Ovce su se šišale dva puta godišnje, u svibnju i rujnu. „U doba kada se spavalo na slamaricama (pajon), često bi „kaparirali“ vunu, još prije strižnje, upravo da bi napravili madrace“ (Rotta, 2021:80).

3.3. Vodnjanski *samanj*

Sajmovi su bili mjesta u Istri na kojima su se okupljali i stariji i mlađi i ondje bi se, uz prodaju i kupnju, sviralo, pjevalo i plesalo. Dolazili su iz Kopra, Rijeke pa čak i iz Zagreba. Najčešće su se prodavale ovce, svinje, krave i bikovi. Posla nije bilo pa su ljudi živjeli od toga. U Istarskim narodnim običajima i starim zanatima Marka Bijažića spominje se Vodnjan kao posjednik jako dobrog sajma. Bio je posebno posjećivan na dan Svetog Blaža, zaštitnika Vodnjana i na dan Svetoga Juru kad je bio sajam od hlapci (pastiri). Josip Ciceran iz Puntere ispričao je kako su roditelji vodili djecu u Vodnjan, ostavili bi ih na mjesto gdje je danas spomenik, pokraj Omladinskog doma. Svako dijete koje je na prsima imao garoful (karanfil), znalo se da ide služiti. Svatko

od djece bio je zadužen za svoj dio posla: „Bilo je debule⁵ dice, je bilo i šepastih. E, sad divojke te biti za delo⁶ u hiži⁷, šepasti bi mogli čuvati goveda, a oni jaki te delati⁸ svako delo, koje je potribno, poli gospodara“ (Bijažić, 1999:149).

⁵ debule - slabašne

⁶ delo - posao

⁷ hiži - kući

⁸ delati - raditi

4. ISTARSKI OBIČAJI

4.1. Običaji uz porod

Istrijani su smatrali da noseća žena ne smije izaći iz kuće po noći, pogotovo navečer između 23 i 24 sata zbog štriga (vještica) koje su se u to vrijeme sastajale na križanjima i mogle naškoditi trudnici svojim urocima. Ukoliko trudnica ima teškoća pri porodu, puca se iz *pištole* (pištolja) preko nje kako bi joj se olakšalo. Novorođenče se nakon poroda okupa i povije, a u usta mu se stavi zrno soli kako mu ne bi zaudaralo iz usta. U prošlosti su pelene bile lanene, a povoj je bio od konoplje, dijete je umotano u to i pokriveno suknenim pokrivačem ležalo na slami. Smatralo se da se dijete dok je maleno ne smije pokazivati nikome kako ga netko ne bi urekao. Ukoliko ono po noći plače, majka ga nosi na blagoslov popovima i ako se ona tada s nekim rukuje, desnu ruku stavlja na prsa kako bi spriječila odlazak mlijeka. Dojenje djeteta bilo je važan period za dijete stoga se strogo pazilo na majčinu prehranu i, općenito, njene navike (Mikac, 1977).

Dijete se nastojalo što prije krstiti kako ono ne bi umrlo prije krštenja, tada mu duša ne bi otišla u raj. Za vrijeme krštenja, otac djeteta nije smio stajati pod ikakvim krovom, vjerovalo se da dijete onda ne bi naučilo govoriti ili bi ostalo gluho. Na krštenje su dolazili *botra* ili *šantula* (kuma) koje bi donijele novce, birale su se najsiromašnije iz sela zbog sprječavanja velike štete u slučaju smrti djeteta (Mikac, 1977).

4.1.1. *Ki ima šantuli, ima i kolači*

„Ja, ma ne znaš kako je nastala ta povidavnica?

Kako ne. Na dan samlja prvi su došli otroki⁹ i čekali svoje šantule. Ki je ima šantula mu je kupi kolač, ki ga ni ima, ki se ni krstija, eli berma¹⁰ ni ima kolač.“ (Bijažić, 1999:146). Ova izreka nastala je upravo na dan sajma ili kako Istrijani kažu *samlja*, a ispričao ju je Antun Paladin iz sela Šćulci. „Na samlju šantuli bi se pozdravili sa svojim fijocima¹¹ i na jenen od čuda prodajnih mist kupili svojenu fijocu kolač“ (Bijažić, 1999:147).

⁹ otroki – djeca

¹⁰ berma – krizma

¹¹ fijoco – kumče

4.2. Godišnji običaji

4.2.1. Božić

Za područja od središnje do južne Istre logično je bilo da kalendarska godina započne Božićem, tada počinje ciklus godišnjih običaja. Na Badnji dan, odnosno *Vilija Božja* seljaci poste ili jedu vrlo malo, ali se zato obilno večera, no samo posna jela. Prije večere djeca se obuku u nedjeljna odijela, a domaćin ispred kuće pukne iz puške ili pištolja i time daje znak za početak večere. Večera se blizu ognjišta gdje je zapaljen *did*, veliki panj koji je trebao polako gorjeti sve do Nove godine. Prije početka jela, najstariji član iz kuće ustane se i započinje molitvu, ostali članovi mu se pridružuju. Ispod stola se stavlja sijeno i slama za stoku i to im se sutradan ujutro stavlja u jaslje. Tradicionalno su se za Božić jele pasutice¹², bakalar i pilo se vino iz bukalete¹³. Nakon večere opet bi se pucalo iz puške ili pištolja kao znak završetka večere (Mikac, 1977).

4.2.2. Nova godina

Istrijani si Novu godinu čestitaju riječima: „Srićno novo lito!“ i žele da onaj tko im prvi uđe u kuću i čestita im bude muško, nebitno dijete ili starija osoba, zbog vjerovanja da će tekuća godina onda biti sretna i bez nevolja. Na dan Nove godine muška se djeca upućuju u obilazak kuća i čestitaju uz riječi: „Dobro jutro, Boh daj, srićno vam Novo lito, dajte nan dobru ruku, da bite i k litu (iduće godine)!“ (Mikac, 1977:211). Dobrom rukom nazivao se poklon koji bi djeca dobila od domaćica kada bi obilazila kuće, a to je najčešće bila hrana poput lješnjaka, badema, oraha (Mikac, 1977). Jakov Mikac nije bio jedini koji je pisao o tome, osim njega napisao je isto i Marko Bijažić: „Za Božić i Novo lito darivaše z dobron rukon. U staro je vrime¹⁴ dobra ruka bila jabuka, pes¹⁵ mendul¹⁶, orihi¹⁷...“ (Bijažić, 1999:7).

¹² pasutice – naziv određene tjestenine u Istri

¹³ bukaleta – tradicionalni istarski vrč izrađen od pečene gline, upotrebljava se za serviranje vina

¹⁴ vrime – vrijeme

¹⁵ pes – šaka

¹⁶ mendul – badema

¹⁷ orihi – orasi

U selima se više posvećivalo proslavi Božića nego Nove godine: „Prijelaz iz jedne u drugu godinu ni bija niš, eli doboto¹⁸ niš. U većim gradovi je bi ples, ma poli nas ni“ (Bijažić, 1999:120). Za Novu godinu „Na plesi, ki su bili u većih misti, Svetom Petru, eli Žminju se plesalo pod organić¹⁹, harmoniku i mišnice. Po selih je bija ples, samo po kućah, kadi su ljudi puštili“ (Bijažić, 1999:120).

4.2.3. Koledanje

Božićni običaji završavaju se koledanjem u kojem se isprepliću stari poganski rituali zaštite od zlih sila te osiguravanja plodnosti i zdravlja. Koledanje je tradicija ophođenja mjesta gdje djeca obilaze mjesto i blagoslivljaju ga na dan Sv. Stjepana i u noći Sveta tri kralja. Djeca bi na mjesta koja su se blagoslivljala ponijela blagoslovnu vodu, smatralo se da sve parcele treba obići prije izlaska sunca pa su djeca trčeći obilazila svoje parcele i blagoslivljala ono mjesto gdje će se inače jesti dok je lijepo vrijeme, obično je to bila hladovina nekog stabla, a obvezno je bilo blagosloviti i kažun, poljsku kućicu u koju su se seljani sklanjali od kiše. Dok se mjesto blagoslivljalo, izgovarali su se ovi stihovi:

„Ovo je voda Svetoga Radana,

ka je krstila svetega Ivana.

Od neba do zemlje

da bi pošla nesrića od svete vode.

Kako je Bog blagoslovio Tri kralja,

da bi blagoslovio i ovu zemlju.

U ime Oca, Sina i Duha Svetega“ (Bijažić, 1999:121).

4.3. Pokladni običaji

Pokladni običaji vezani su za period od Sveta tri kralja do korizme, uključuju maskiranje, ophode po selima, zabave, obilje jela i pića, a najvažniji dani u ovom

¹⁸ doboto – skoro

¹⁹ organić – usna harmonika

razdoblju su posljednja nedjelja, ponedjeljak i utorak prije Pepelnice, Čiste Srijede (Leksikografski zavod Miroslav Krleža, poklade, 2008-2020).²⁰

4.3.1. Pokladni običaji u Medulinu

U prošlosti, na pokladni utorak u Medulinu bi se mladići i mlađi ljudi obukli na tri načina, u mornare, u poderana muška odijela i u svečane narodne ženske haljine. Djevojke su pomagale u oblačenju mladića, čak i one udate, ali u tom slučaju mladić nije smio imati poznanstva među njima.

Zatim maškare idu mjestom, pjevaju, sviraju na mihu i pred kućama zaplešu sa djevojkama. Domaćica muškarcima daje jaja, kobasice ili vino. Uz muškarce, tu su njihovi pobirači koji vode magarca upregnutog u kola na kojima je bačva, a na bačvi Pust. Zadatak pobirača je da primi dar te stavi u bačvu i pokrije istu. Pust ima lijevak u ustima, vino koje se dobije proljeva se u njegova usta i to se slijeva u bačvu.

Sakupljena hrana i piće tijekom obilaska mjesta nosi se u gostionicu gdje se maškarama i djevojkama sprema ručak. Mladež nakon toga ostaje u gostionici, pjeva, svira i šali se. Uvečer se skupljaju svi, i stari i mladi, i odlazi se na trg, gdje se dovlači „pijani Pust“, skine se s bačve, stavi ga se nasred trga. Oko Pusta se svi skupe i sude mu zbog pijanstva i ostalih loših djela. Zatim se Pust pali dok djeca i maškare viču. Dok Pust gori, svi se uhvate za ruke i vode kolo. Nakon toga odlazi se u dvoranu gdje se uz ples čeka „Čista sreda“, odnosno Pepelnica (Mikac, 1977).

4.4. Običaji proljetnog i ljetnog razdoblja

4.4.1. Uskrs

Nakon pokladnih običaja koji se obilježavaju do korizme, dolazi Uskrs, ili na istarskome *Vazan*. Nedjelja pred Uskrs zove se Uličnica, njome počinje Veliki tjedan ili *Vela šetimana*, i za nju su karakteristični pojmovi *ulika*, *blagoslovljena ulika* i *palma od ulike* koju puk nosi blagosloviti. „U južnoj Istri dan prije Uličnice pribavljale bi mac, naramak, pri dnu vezan fjokon“²¹ (Bijažić, 1999:122). Smatralo se da pojeden list masline koji je blagoslovljen nosi sreću. Na Pazinštini su ljudi nakon mise stavili blagoslovljenu granu

²⁰ Dostupno na: <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=49035> [Pristupljeno: 07. svibnja 2021.]

²¹ fjok – ukrasna traka

masline među kamenje vanjskog zida pokraj ulaznih vrata i ondje bi ostala do Uskrsa (Bijažić, 1977).

U Vodnjanu su pastiri za Uskrs posvećenom grančicom masline koju su zvali *bateca* dirali janjad dok je izlazila iz staje koja se uzgajala za rasplod. Tu su grančicu duže vrijeme čuvali i njome lagano udarali ovce koje se nisu dale musti. Kasnije bi ovčari zabadali blagoslovljenu grančicu u tlo u staji kako bi je ovce popasle (Rotta, 2021).

Veliki petak smatra se danom posta i tada se jede samo jednom. Također, ne smije se raditi ništa na zemlji zato što je na taj dan Isus pokopan pa se smatralo da će se „proliti krv“, ali se spremala hrana, tradicionalno bakalar i kupus. Za Veliku subotu kuhala su se i bojala jaja korom od luka i pekla se pinca.

Za Uskrs se nosila hrana u crkvu na blagoslov. Za Uskrs se djecu darivalo jajima i igrala se igra *hitanje u jaja* (Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Istarska enciklopedija, 2008-2020)²²: „Na Vazan se je hitalo u jaja i napro²³ feštiđalo²⁴. Sjeća se tega blagdana Grgo Orlić, ki je bija dobar misničar, a stava je u Puli uzad²⁵ Augostovog hrama“ (Bijažić, 1999: 123). Najčešće se ta igra igrala na šterni²⁶, onaj tko je stavio jaje da se u njega bacaju novčići, novčiće bi i sakupljao. Igra se igrala na način da se igrač udalji deset stopa od postavljenog jajeta koje je stajalo uz zid i odonuda bi gađao novčićem jaje. „Ko biš žbalja²⁷ jaje, a takovih je bilo čuda, liru s kon²⁸ si hita bi pobra gospodar jajeta. Pak je hita drugi, pak oni za njin i tako cili đir, pak jopet dok niki ni šćeta²⁹ jaje“ (Bijažić, 1999:123). Osim *hitanja u jaje* igrala se i druga igra: „druga igra, steši na i za šolde je bila bliženje zidu eli crti. Se je naša ravan

²² Dostupno na: <https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=63412> [Pristupljeno: 07. svibnja 2021.]

²³ napro – itekako

²⁴ feštiđalo - slavilo

²⁵ uzad – iza

²⁶ šterna – bunar

²⁷ žbalja – pogriješio

²⁸ kon – kojom

²⁹ šćeta – pogodilo

zid i bi se lire bližilo zidu. Hitiš liru i ona mora dojt³⁰ ča bliže zidu. Ka lira je najbliža zidu ti će pobrati sve šoldine³¹. Pak jopet i jopet, dok smo se štufali³², eli osiromašili“ (Bijažić, 1999:124).

4.4.2. Sveti Juraj

Večer prije Svetoga Jurja koji se obilježavao 23. travnja u Istri se obilježavalo skupljanjem seoskih mladića i njihovim međusobnim dogovorom tko će na jutro Svetoga Jurja prvi sjediti na grani i njihati se. Ujutro pred zoru ustaju se, kad sjednu na granu viču:

„Evo me na grani, di sidin³³ već odavno.

A ča govoriš, vero ja od lani“ (Mikac, 1977:243).

Silaskom sa grana zajedno otkrivaju tko je uistinu prvi sjeo na granu, seljani se raspituju tko je prvak, prvakinja i onaj koji je prvi sa štovanjem ga se pozdravlja po selu i hvali ga se kako je vrijedan te mu se proriče kako će i ostatak godine biti isto tako vrijedan. Navečer se izgovara: „Eto, pasa je (prošao je) Sveti Juraj kolenbuj“³⁴ (Mikac, 1977:243).

4.4.3. Prvi svibanj ili *Majevica*

Uoči Prvog svibnja ili *Majevice* (Mikac, 1977:244) seoski su se mladići šuljali mjestom i voljenoj djevojci nastojali su donijeti što ljepše cvijeće i što ljepši grm koji se zove *maj*.

Ukoliko se neka djevojka zamjerila nekom od mladića, nju bi pred vratima dočekalo strašilo napravljeno od stare košulje i krpa. Nemoralnim bi se djevojkama ispred vrata naslonio Pust napravljen od slame i poderanog odijela.

³⁰ dojt – doći

³¹ šoldine – novčice

³² štufali – umorili

³³ sidin – sjedim

³⁴ kolenbati se – njihati se

Na dan Prvog maja svih je zanimalo što je djevojke dočekalo ispred vrata, one koje je dočekao Pust bile su ponižene i druge su djevojke govorele: „Vero su joj mladići mogli dva Pusta načiniti“ (Mikac, 1977:244).

4.4.4. Ivanje

Običaji *Ivanjdanskog krijesa*, koji se obilježava 24. lipnja, zabilježeni su uz ostala mjesta i u Medulinu. U tim se mjestima po noći uoči Svetog Ivana palila vatra. Naziv za tu vatru u Medulinu je *plamac*. U Medulinu su ljudi nastojali donijeti što više drva za potpalu zbog vjerovanja da će ih tada *štrige* manje napadati. Djeca su preskakala tu vatru (Mikac, 1977:245).

4.5. Istarske poslovice o odgoju djece

Stari Istrijani smatraju da sa djecom treba biti strog, iako bez pretjerivanja, onoliko strog kako bi se znalo čija je glavna riječ u kući. Po sljedećim citatima, da se zaključiti kako smatraju da se granice djeci trebaju postaviti od najranije dobi i kako ne treba biti po njegovoj volji.

„Ko u mladosti djetinjoj na djecu strogost vodi, taj u stare dane sigurnom nogom hodi“ (F. Novljan, Boljun, Istra, SZ 87, str. 432)

„Ki svoje dice da po volje, san sebe zakolje“ (F. Novljan, Boljun, Istra, SZ 87, str. 432)

„Ditetu na volju, sebi tugu i nevolju“ (S. Žiža, Rovinjsko Selo, SZ 72, poslovica br. 83)

Istrijani su, kao i obitelji drugih područja, uglavnom imali više od dvoje djece i to su smatrali blagodatima: „Dice u hiži i ovac u dvoru nikad nije dosta“ (S. Žiža, Rovinjsko Selo, SZ 72, poslovica br. 93). Također, smatrali su da djeca nikad ne smiju biti gladna, najbitnije je bilo da su djeca sita: „Kad brat i sestra poje i Bog je dobre vo(l)je“ (S. Žiža, Rovinjsko Selo, SZ 72, poslovica br. 662). (HAZU, *Zbornik za narodni život i običaje*, 2012:217).

5. ISTARSKÉ TRADICIONALNE IGRE

5.1. Pastiri

„U svako godišnje doba, svakodnevno i po svakom vremenu, pastiri na području Istre, a tako je bilo i u drugim krajevima naše zemlje, našli su prigodu za igru i zabavu“ (Bijažić, 1999:151). Pastiri bi za vrijeme kiše ložili vatru kako bi imali gdje sušiti odjeću, a kada je bilo lijepo vrijeme izrađivali su *tuturele*, *švikalice*, *pračke*, *puškalice*. Dok su se pastiri tako zabavljali, ovce i goveda krenuli bi svojim putem, a to su Istrijani zvali odlaskom *u škodu*. Stoga, većina je pastirskih dana završavala plaćem i obećanjima da više neće biti igre kako bi se moglo paziti na ovce i goveda.

5.2. Švikalice

Pastiri su u proljetno vrijeme, kada je sve cvjetalo pravili *švikač* ili *švikalicu* od glatke grane jasena, kestena ili šurlena. „Od mladice se zariže desetak centimetri u krug, na kraju napravi usnik pod kuton i rupu u obliku „V“. Tuče se z manigon od kosira po kori da se „uruba“, a da ne pukne, zvadi se kora, a od školje u „V“ do kraja usnika se uzme kus drva kud će hoditi zrak. To van je kako klarinet“ (Bijažić, 1999:151).

5.3. Pračke ili *fjonde*

Djeca su izrađivala pračke, kamenčiće i vilice koje su bacali iz prački, pronalazili su bez problema, ali *lastik* je bilo teško pronaći pa su se snalazili: „Bi našli jedan lipi drin da ima lipe rogovile i potle smo imali kakov budeja (unutarnja guma bicikle). Njega bi razrizali na laštike. To bimo svezali i na kraju vrgli jedan kus korama i oni put bi stavili grotu i hitali ki će dalje, ki će bolje ciljati. Neki su napravili veće, a neki manje rogovile“ (Bijažić, 1999:152).

5.4. *Trilja*

Trilja je igra koja se igra u paru i na iscrtanim poljima, svaki igrač ima tri kamenčića.³⁵ Na kamenu su se nacrtala četiri manja kvadrata koja čine jedan veliki, a kroz veliki kvadrat povukle bi se dijagonale. Cilj je igrača da postavi svoja tri kamenčića na jedan pravac, drugi ga igrač sprječava u tome stavljajući svoje kamenčiće na suparnikov pravac. „Igrali su pastiri i *trilju*“ (Bijažić, 1999:152). Trilja je bila nacrtana na kamenu,

³⁵ Dostupno na: <http://www.za-nas.hr/novosti/detaljnije/stare-igre-i-igrachke> [Pristupljeno: 12. svibnja 2021.]

na dijagonalama, paralelama i rubovima su bile rupe na koje su se stavljali kamenčići. Veće kamenje bili su vuci, a manje kamenje bili su ovce. Jedan igrač imao je vukove, a drugi je imao ovce. „Sad će li ovca pojisti uka, ili uk ovcu? Bilo je jenega i drugoga“ (Bijažić, 1999: 153).

5.5. *Puškalice*

Kora drveta bazgovine, lipe ili šipka s debelim srcem služila je kao igračka. Odsjekao bi se komad, sa žicom bi se izvadilo srce „i smo imali kanu. Puškalac, eli kako smo ga mi zvali puškač, se dela od trdega driva, najviše od drina. Kalala se kora, lipo udila drin, a i z staklon smo ga ugladili. Na kraju smo učinili „baticu“. Se je s tin drinon, ki će biti puškač, tuklo po groti i pljukalo³⁶ u drvo. Bila je lipa cunjasta batica. Kad je batica bila toliko velika da komoć pojde³⁷ u puškalicu, joped bi glavu puškalice z pljukaton³⁸ namočili i rinuli je u puškalicu. Na kraju puškalice, ka je bila duga do 20 centimetri, bi stavili zelenu smrikvu. Rineš puškalac i to zagrmi, kako tir z puške“ (Bijažić, 1999:153).

5.6. *Pljočkanje*

Pljočkanje je stara pučka igra čiji korijeni sežu duboko u prošlost, a razvila se iz pastirske igre. Bila je poznata i igrala se u cijeloj Istri. *Pljočka* je naziv za plosnati kamen veličine dlana s kojim se s određene udaljenosti gađa manji kamen zvan *pljočkaš*, *bulin* ili *balin*³⁹. Pljočku igrač baca s određene udaljenosti i njome gađa *bulin*: „Za *pljočkati* je potrebno imati pljočke, to su škrole ni velike ni male, tako da lipo stanu u ruku. U igri more biti pet, šest, a i više pastira igrača“ (Bijažić, 1999:155). Svaki od igrača imao je jednu okrugli kamen ili pljočku. Nakon što se odredi mjesto od kuda će se bacati pljočka povuče se crta na podu. Najčešće se stavi kamen udaljen četiri ili pet metara dalje. Cilj je bio pljočkom pogoditi kamen ili što bliže njemu. Onaj tko baci najbliže pobjednik je, a pravilo za onoga tko izgubi je čuvati stoku.

³⁶ pljukalo – pljuvalo

³⁷ pojde – otiđe

³⁸ pljukaton – pljuvačkom

³⁹ Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/168194> [Pristupljeno: 12. svibnja 2021.]

5.7. Pandolo

Pandolo je tradicionalna istarska dječja igra koja se igra dvjema palicama ili granama. Pandolo je zapravo zašiljen komad drveta koji se udara palicom ili granom i zatim se u zraku s istom pokušava poslati što dalje, a braniči pandolo pokušavaju zaustaviti. Ova se igra, osim u Istri igrala i u Italiji, Grčkoj, Bosni i Hercegovini, Engleskoj, Španjolskoj, Francuskoj i Rusiji. „Zbog opasnosti koju je izazivalo mahanje komadom zašiljena drva, pandolo je bio zabranjen u creskom statutu iz XV. st. te proglasom Mletačke Republike iz 1546. Capris – društvo za oživljavanje staroga Kopra od 1993. na Titovu trgu u Kopru priređuje turnir u pandolu za pehar sv. Nazarija. U Portorožu, Izoli, Kopru i Puli nastalo je više sličnih klubova“⁴⁰

5.8. Špekulanje

Špekulanje je tradicionalna dječja igra sa malenim, šarenim, staklenim kuglicama koje se u Istri nazivaju *šćinke*. Najčešće se igralo u grupi oko pet ljudi. Na tlu se napravi rupa duboka od tri do pet centimetra i cilj je *šćinkom* pogoditi istu kako bi mogao započeti igru. Jedna od tehnika držanja *šćinke* je između savijena palca i kažiprsta, a baca se opružanjem palca. Ova igra poznata je bila još u antici: Dok se Odisej vraćao kući na Itaku nakon Trojanskoga rata (1200. pr. Kr.), prosci njegove vjerne žene Penelope (to je ona koja je tkala mrtvački pokrov i parala sve što bi toga dana istkala, samo da izbjegne udaju za kojega od prosaca) kratili su si vrijeme igrajući tu igru. Jedna je špekula predstavljala kraljicu, pa bi prvi koji ju je pogodio imao pravo na još jedno bacanje. Ako bi i opet pogodio, smio je prvi Penelopi ponuditi brak. Naravno, Odisej ih je, vrativši se nakon dvadeset godina, sve lijepo najurio. Arheološki nalazi puni su predmeta za koje se misli da su služili igri i zabavi, pa tako i kuglice od gline, kamena i stakla, od čega su se izrađivale i kasnije pikule.⁴¹

5.9. Oživljavanje tradicionalnih igara

Uz stručnu pomoć Etnografskog muzeja Istre/Museo etnografico dell'Istria, Istarski pljočkarski savez radio je na izradi prijavnice za Ministarstvo kulture gdje se predlaže

⁴⁰ Dostupno na: <https://www.istrapedia.hr/hr/natuknice/497/pandolo> [Pristupljeno: 12. svibnja 2021.]

⁴¹ Dostupno na: <https://www.matica.hr/vijenac/657/pikule-i-spekule-29074/> [Pristupljeno: 12. svibnja 2021.]

uvršavanje igre pljočkanja na Listu zaštićenih nematerijalnih kulturnih dobara Republike Hrvatske u svrhu unapređenja i očuvanja ove igre. Mnoga mjesta u Istri organiziraju turnire u ovoj igri prilikom održavanja pučkih fešta (npr. Bartulja u Žminju, Vidova u Gračišću, Petrova u Svetom Petru u Šumi i dr.). Ova igra smatra se dijelom kulturnog identiteta, sve veći interes za nju pokazuju i mladi i stari stoga se često organiziraju i demonstracije ove igre u školama i vrtićima.⁴²

5.10. Istarske tradicionalne igre u dječjem vrtiću

U dječjem vrtiću Tičići iz Novigrada pedagoške godine 2015./2016. proveden je projekt na temu „Stare igre i igračke, Istra u očima djece – dijete u prošlosti“ gdje se promatrao dječji interes za prirodni materijal u vremenu provedenom na obali mora. Tako su odgojiteljice došle do ideje da se ispituju roditelji te bake i djedovi djece o igrama njihovog djetinjstva i tako došli do rezultata. Najčešće igre kod roditelja bile su *lastik, školica, graničar, lovice, skrivača*, dok su se bake i djedove prisjetili igre *fefe, trije, pike, šćinke, pljočkanja i minčo*. Prabaka jednog djeteta iz grupe tog vrtića ispričala je djeci i odgojiteljima kako se, u njihovim igrama, više koristio prirodni materijal poput kamenja, granja, lišća, pijeska, zemlje i tkanine. Osim roditelja, baka i djedova u projektu je sudjelovao i Davor Šuran, bivši predsjednik Pljočkarskog saveza Istre koji ih je naučio pravilima igre pljočkanja.⁴³

⁴² Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/168194> [Pristupljeno: 12. svibnja 2021.]

⁴³ Dostupno na: <http://www.za-nas.hr/novosti/detaljnije/stare-igre-i-igracke> [Pristupljeno: 12. svibnja 2021.]

6. ISTRAŽIVANJE

6.1. Intervju

Intervju je razgovor između anketara i jednog ili više ispitanika, a cilj razgovora ili konferencije je dobiti informacije o konkretnoj temi. Provodi se kroz razgovor uživo, na način postavljanja pitanja ispitaniku koji informira anketara, objašnjava mu, iznosi činjenice ili argumentira svoje mišljenje, a anketar bilježi odgovore. Intervju se ne događa slučajno, anketar postavlja cilj i svrhu ispitivanja. Intervju se koristi u svrhu istraživanja i dobivanja informacija o različitim područjima znanosti i određenoj temi.

6.1.1. Vrste intervjuja

- strukturirani: vrsta intervjuja u kojemu anketar unaprijed koncipira niz pitanja i unaprijed je određena forma i redoslijed, a pitanja su otvorenog tipa.
- polustrukturirani: vrsta intervjuja u kojemu anketar ne strukturira konkretna pitanja unaprijed, ali definira cilj istraživanja i oblik informacija pa prema tome tijekom intervjuiranja dobiva informacije od ispitanika o određenoj temi. Pitanja su otvorenog tipa.
- nestrukturirani: vrsta intervjuja koja nema definiranu formu ispitivanja unaprijed nego je konstruiran prema progresu razgovora s ispitanikom pa zato slični slobodnom razgovoru. Zadatak je anketara da se informira o temi kako bi mogao voditi razgovor s ispitanikom te tako istražio temu dublje.⁴⁴

6.2. Cilj istraživanja

Cilj ovog rada bio je dobiti informacije o tradiciji, zanimanjima u prošlosti i igrama u usporedbi sa suvremenim igrama i igračkama područja južne Istre, stoga je proveden s pripadnicima tog područja.

6.3. Postupak istraživanja

Istraživanje je provedeno od 31. svibnja do 12. lipnja 2021. godine na četiri ispitanika. Intervju se provodio uživo u dogovorenom terminu. Proveden je intervju strukturiranog

⁴⁴ Dostupno na: https://www.posao.hr/savjet.php?page=tipovi_intervjua [Pristupljeno: 25. svibnja 2021.]

tipa, pitanja su bila unaprijed postavljena. Sugovornici su trebali odgovoriti na osam pitanja, njihovi odgovori bili su bilježeni na papir tijekom intervjua.

6.3.1. Uzorak

Intervju je proveden sa četiri osobe od kojih su tri odrastale na području Vodnjana i jedna kratko vrijeme na Labinštini i ostalo vrijeme na području Pule.

6.3.2. Pitanja i odgovori

Muškarac R. B., 53 godine

1. U kojem ste gradu ili mjestu odrasli?
 - „Odrastao sam u Vodnjanu.“
2. Čime su se bavili stariji u Vašem mjestu?
 - „Stariji su se bavili poljoprivredom i stočarstvom, ovcama najviše i kravama. Zараđivali su od poljoprivrede, od stočarstva i razmjenom, moja nona je cijeli dan kopala za litru ulja i malo brašna.“
3. Čime su se bavili Vaši roditelji?
 - „Moja mama je radila u uljaniku, a tata je bio limar.“
4. Kakav se materijal koristio u igrama u Vašem djetinjstvu?
 - „U igrama smo koristili svakakve materijale, ali najviše drvo, špag, lastik i željezo.“
5. Koja je razlika između materijala iz igara u prošlosti i današnjih igara?
 - „Razlika je u kvaliteti materijala. Prije su igračke puno trajale, izrađivali smo ih sami i lako su se popravljale. Danas su igračke plastične i malo traju.“
6. Kojih se igara iz djetinjstva sjećate?
 - „Igrali smo lovice, kukanje, nogomet, šćinke, am šalam, laštik, sa fjandom, utrkivali se sa drvenim romobilima koje smo izrađivali sami.“
7. Jeste li igrali igre Trilja, Šćinke, Pandolo i/ili pljočkanje?
 - „Da, igrali smo sve te igre, ali ne razmišljaš o njima i ne sjetiš ih se dok ovako ne razgovaraš.“

8. Jeste li sa svojom djecom igrali igre iz Vašeg djetinjstva, koje igre i kakve su bile njihove reakcije?

- „Igrali smo šćinke sa njima i oni su to volili.“

9. Koja je bila Vaša najdraža igra? Opišite pravila.

- Najdraža igra mi je bila utrka s karićima na balinjere. Utrkivali smo se i spuštali po nizbrdicama. Ki prvi dođe do cilja, taj pobjedi.“

Gospođa N. B., 69 godina

1. U kojem ste gradu ili mjestu odrasli?

- „Odrasla sam u Vodnjanu.“

2. Čime su se bavili stariji u Vašem mjestu?

- „Ovčarstvom, poljoprivredom i raznim zanatima kao kovač, stolar, pekar, mehaničar i drugo.“

3. Čime su se bavili Vaši roditelji?

- „Moja mama je bila domaćica, ali je radila u vrtu, u vinogradu i sadila je sa tatom razne žitarice, moj tata je bio mehaničar i jedno vrijeme je radio u poljoprivrednoj zadrugi u Vodnjanu, kasnije u Agroproduktu.“

4. Kakav se materijal koristio u igrama u Vašem djetinjstvu?

- „Mi smo se igrali s malim običnim stvarima, sa kutijama od šibica, drvenim malim igračkama i lutkama od robe.“

5. Koja je razlika između materijala iz igara u prošlosti i današnjih igara?

- „Razlika je jer danas je sve većinom od plastike, a tada se sve radilo od prirodnih materijala.“

6. Kojih se igara iz djetinjstva sjećate?

- „Igre skrivača, skakanje preko laštika, igra sa kamenčićima i skakanje unutar kvadratića, mi smo to zvali am-šalam.“

7. Jeste li igrali igre Trilja, Šćinke, Pandolo i/ili pljočkanje?

- „Ako je Trilja ono s kamenčićima kadi slažeš, da. Pljočkanje smo igrali, ali i domino i Čovječe, ne ljuti se.“

8. Jeste li sa svojom djecom igrali igre iz Vašeg djetinjstva, koje igre i kakve su bile njihove reakcije?

- „Moja djeca su igrala slične igre kao i ja, većinom vani na ulici.“

9. Koja je bila Vaša najdraža igra? Opišite pravila.

- „Moja najdraža igra je bila Čovječe, ne ljuti se.“

Muškarac G. A., 64 godine

1. U kojem ste gradu ili mjestu odrasli?

- „Na Labinštini i većinom u Puli.“

2. Čime su se bavili stariji u Vašem mjestu?

- „Cementnom industrijom, brodogradnjom i bilo je stolara.“

3. Čime su se bavili Vaši roditelji?

- „Mati je bila kuharica, tata se bavio brodogradnjom.“

4. Kakav se materijal koristio u igrama u Vašem djetinjstvu?

- „Mašta je bila potrebna, komadići drva, krpice ako ih je bilo, to za curice, kamenčići.“

5. Koja je razlika između materijala iz igara u prošlosti i današnjih igara?

- „Mi sve čega smo se dotakli je bilo igračka. Nekad je jako bila razvijena mašta za igru, ona je bila osnova za sve. U druženju se međusobno puno pomagalo da bi čopor bio što veći. Gradili smo kućice po mogućnosti ki je bija van grada. A sada ni tako, sada ako nije iz trgovine ne valja.“

6. Kojih se igara iz djetinjstva sjećate?

- „Igralo se skrivača, špekule. Nekad smo uzeli jedan štap i to u mašti kod curica je bilo dijete, omotavale su ga krpicama i čime su drugo mogle. Bit je bila mašta, u vrijeme kukuruza krali su se klipovi kukuruza i lišće od loze hrasta, time se oblačilo i kreiralo lutke, stariji nisu smjeli to vidjeti. Od starih novina smo znali izrađivati puno toga, nažalost današnja djeca nemaju crtu mašte.“

7. Jeste li igrali igre Trilja, Šćinke, Pandolo i/ili pljočkanje?

- Igru Trilja smo igrali, sa šćinkama isto i to željeznim iz balinjere, kasnije i one staklene. Pljočkanje smo igrali po ljeti kad se čuvalo blago, igrali smo tris sa kamenčićima.“
8. Jeste li sa svojom djecom igrali igre iz Vašeg djetinjstva, koje igre i kakve su bile njihove reakcije?
- „Pokušao sam nešto malo, ali nije bilo to to, naša djeca su već imali igračke i lutke tako da ovo drugo nije bilo interesantno.“
9. Koja je bila Vaša najdraža igra? Opišite pravila.
- „Nisam imao puno izbora i nisu postojala neka specijalna pravila, u svemu se gledala, brzina, spretnost i velika mašta. Sve je to nestalo kad su počele dolaziti igračke u trgovine izvana.“

Muškarac M. B., 71 godina

1. U kojem ste gradu ili mjestu odrasli?
 - „U Vodnjanu.“
2. Čime su se bavili stariji u Vašem mjestu?
 - „Onaj put kampanja najviše, svi smo mi imali kampanje, njive, toware, smo hodili u kampanju i brali grožđe, ulike, trukinju⁴⁵.“
3. Čime su se bavili Vaši roditelji?
 - „Moja majka je bila domaćica, a otac je bio šofer, vozač autobusa.“
4. Kakav se materijal koristio u igrama u Vašem djetinjstvu?
 - „Najviše drvo, ne najviše nego samo drvo, plastiku uopće nismo koristili. Od drva smo morali sami izrađivati, ako ne, nisi ništa imao, smo delali fjonde s drvon i laštikom, mačeve drvene smo delali.“
5. Koja je razlika između materijala iz igara u prošlosti i današnjih igara?

⁴⁵ trukinja – kukuruz

- „Kao prvo, ti čim dodirneš drvo imaš osjećaj starine, budi ti sjećanja, dok plastika nema dušu i nema ništa što bi te privuklo. Drvene igračke traju zauvijek, a plastika se zajno uništi.“

6. Kojih se igara iz djetinjstva sjećate?

- „Bilo je puno igara i puno dice, radili smo krugove, a lovice i skrivača da ne govorim. Igrali smo i pljočkanja, bilo je puno pljočki, je bija cilj pogoditi ča bliže. Za Vazan se obavezno igralo „pičenje jaja“. Igrali smo se indijanaca i kauboja. Zajedno smo se igrali i muški i ženski. Delali smo i voziče od balinjeri.“

7. Jeste li igrali igre Trilja, Šćinke, Pandolo i/ili pljočkanje?

- „Pljočkanje sam igra i šćinke koje su bile od stakla, rod iz Italije bi nam donesa. Jako su bile lipe, od stakla, ma anke od porculana, porculanka je najviše vrijedila.“

8. Jeste li sa svojom djecom igrali igre iz Vašeg djetinjstva, koje igre i kakve su bile njihove reakcije?

- „Ne, jer onda su došle one nove igre, došla je televizija, igrali su ping pong, igrali smo se električnim vlakovima, a od ovega su se igrali jedino sa šćinkama.“

9. Koja je bila Vaša najdraža igra? Opišite pravila.

- „Indijance sam obožavao, jer su karakter, jer su ljudi od riječi, hrabri. Čak sam se oblačio kao oni. Bili smo u šumi, skrivali se i gađali strelicama. Kega pogodiš, ispada iz igre.“

6.4. Rasprava

Kroz istraživanje koje je provedeno može se zaključiti kako se većina ljudi u prošlosti na području južne Istre, točnije Vodnjana i Pule bavila poljoprivredom i najviše stočarstvom, ali, naravno, bilo je drugih zanimanja poput krojača, vozača, kovača i sl.

Ovaj rad i provedeno istraživanje potvrđuju činjenice, u igrama starijih generacija ovoga područja najviše se koristilo drvo. Sve je bilo napravljeno od prirodnog materijala. Od drveta se moglo izrađivati sve, onoliko koliko su mašta i kreativnost djece to dopuštala. Mnogi se stariji slažu da je drvo zahvalniji materijal nego plastika,

a smatraju da je sada sve napravljeno od plastike. Drvene igračke koje su oni izrađivali imali dugo su trajale, nisu se lako uništavale, kao što je slučaj kod plastike i plastičnih igračaka.

Ispitanici se sjećaju igara koje su igrali, ali većinu igara nisu igrali sa svojom djecom iako su dječje reakcije na neke od tradicionalnih igara bile pozitivne. Stariji ljudi smatraju da je zadovoljstvo igre prošlo pojavom tehnologije i naprednijih igračaka, napravljenih najčešće od plastike.

U prošlosti je naglasak bio na mašti, djeca nisu imala puno izbora u materijalnom smislu, ali su svakog dana uživala u igri, praveći sebi nove igračke, smišljajući nova pravila i uživajući u slobodi koja im se pruža.

Većina se starijih sjeća igre pljočkanja i igre sa šćinkama, izrađivali su i vlastita vozila od balinjere (metalni ležaj) i njima se utrkivali po nizbrdicama. Tada im je bila važna sloga, djevojčice i dječaci igrali su se zajedno i uživali svoju slobodu.

7. ZAKLJUČAK

Igra je najutjecajnije aktivnost kod djece i dobar odabir igre važan je za optimalan razvoj djeteta. Dijete igrom razvija maštu i kreativnost, kognitivne sposobnosti, razvija motoričke sposobnosti, uči se socijalizaciji i komunikaciji, verbalnoj i neverbalnoj.

Također, samostalna izrada igračkaka imala je značaj u odrastanju djeteta te utjecala na stvaralaštvo, snalažljivost i motoriku djeteta.

Međutim, postoji razlika u igrama među različitim društvenim zajednicama pa i između slojeva iste društvene zajednice. Igra kod djece koja odrastaju u područjima boljeg ekonomskog i tehnološkog statusa učestalija je i složenija, dok je igra kod djece iz slabo razvijenih područja primitivna, najčešće imitativna.

Odgoj, obrazovanje i socijalizacija tri su najvažnije stavke kod prijenosa igara i tradicije s koljena na koljeno gdje odgoj podrazumijeva cilj koji treba ostvariti, a to je usađivanje poželjnih osobina kod djeteta, rad na njegovim stavovima i vrijednostima. Obrazovanje se postiže prijenosom kulturnih vrijednosti i znanja, a sa socijalizacijske se strane očekuje djetetovo ponašanje kojim će se ono uklopiti u društvo i njegove norme.

Glavni dio ovoga rada tiče se područja južne Istre i tradicije vezane uz to područje. Stanje u Istri nakon oslobađanja od Italije nije bilo bajno, ali to nije spriječilo ljude da se pokušavaju snalaziti. Ljudi su se uglavnom bavili poljoprivredom i stočarstvom, nije bilo luksuza, djeca su se igrala u poljima, izmišljala nove igre i nova pravila, sama izrađivala igračke od prirodnih materijala. Sve to nije dozvoljavalo ljudima žaljenje, nego ih je, naprotiv, to guralo dalje.

Cilj ovoga rada bio je dobiti informacije o zanimanjima, igrama, materijalu koji se koristio na području južne Istre u prošlosti. Pokazalo se i dokazalo kako se u prošlosti koristio prirodan materijal u igrama i izradi igračkaka i mnogi su se stariji složili kako djeci danas nedostaje mašta te da ne prihvaćaju igračke ako nisu kupljene i smatraju da je tehnologija stavka koja je to promijenila. Danas djeca radije provode vrijeme pred ekranima nego na zraku u igri i stvaranju novih igračkaka.

8. POPIS LITERATURE

1. MIKAC, J. (1977.) *Istarska škrinjica*. Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske.
2. BIJAŽIĆ, M. (1999.) *Istarski narodni običaji i stari zanati*. Pula: C.A.S.H.
3. CIFRIĆ, I. (2012.) *Zbornik za narodni život i običaje*. Zagreb: HAZU.
4. LAZAR, M. (2007.) *Moć igre i igračke*. Đakovo: Tempo.
5. STEVANOVIĆ, M. (2003.) *Predškolska pedagogija*. Rijeka: Andromeda.
6. DURAN, M. (2011.) *Dijete i igra*. Zagreb: Naklada Slap.
7. DUKOVSKI, D. (2004.) *Istra: kratka povijest dugoga trajanja: od prvih naseobina do danas*. Pula: Istarski ogranak Društva hrvatskih književnika.

Mrežne stranice:

8. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža 2021. [Online]
Dostupno na: <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=49035>.
[Pristupljeno: 07. svibnja 2021.]
9. MANDIĆ, D. (2008.–2020.) *Pazinske odluke*. [Online] Dostupno na: <http://istra.lzmk.hr/clanak.aspx?id=2041>. [Pristupljeno: 07. svibnja 2021.]
10. ORLIĆ, D. (2020.) *Kalendar Jurina i Franina za 2021. godinu*. [Online] Dostupno na: <http://kulturistra.hr/lang/hr/2020/11/kalendar-jurina-i-franina-za-2021-godinu/> [Pristupljeno: 07. svibnja 2021.]
11. ANTIĆ, V. (1964.) *Vjesnik historijskih arhiva u Rijeci i Pazinu*. [Online] Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/126659> [Pristupljeno: 07. svibnja 2021.]
12. MARGETIĆ, M. (2008. – 2020.) *Uskrs ili Vazam*. [Online] Dostupno na: <http://istra.lzmk.hr/clanak.aspx?id=2865> . [Pristupljeno: 07. svibnja 2021.]
13. RIJAVEC, M. I MILJKOVIĆ, D. (2021.) *Tipovi intervjua i njihova vrijednost*. [Online] Dostupno na: https://www.posao.hr/savjet.php?page=tipovi_intervjua. [Pristupljeno: 25. svibnja]
14. MARGETIĆ, M. (2015.) *Pljočkanje: od pastirske igre do sporta*. [Online] Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/168194>. [Pristupljeno: 12. svibnja 2021.]

15. Institucionalizacija zavičajne nastave Istarske županije. (2015.) *Stare igre i igračke: Istra u očima djece – Dijete u prošlosti / L'Istria negli occhi dei bambini – Il bambino nel passato*. [Online] Dostupno na: <http://www.zan.hr/novosti/detaljnije/stare-igre-i-igrachke>. [Pristupljeno: 12. svibnja 2021.]
16. HMELJAK, F. (2018.) Pandolo. [Online] Dostupno na: <https://www.istrapedia.hr/hr/natuknice/497/pandolo>. [Pristupljeno: 12. svibnja 2021.]
17. OPAČIĆ, N. (2019.) Pikule i špekule. [Online] Dostupno na: <https://www.matica.hr/vijenac/657/pikule-i-spekule-29074/>. [Pristupljeno: 12. svibnja 2021.]
18. PETROVIČ-SOČO, B. (2015.) Dječji doživljaj igre u predškolskoj i ranoj školskoj dobi. [Online] Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/153131>. [Pristupljeno: 24. svibnja 2021.]

SAŽETAK

U ovom radu obrađena je tema igre i kulture vezane za područje južne Istre. Na početku rada opisana je sama igra, njen značaj, uloga, karakteristike i klasifikacija. Govori se i o međugeneracijskom prijenosu kulture i dječje supkulture i pod time se razrađuje pojam igre i prijenos samih igara s koljena na koljeno. Spominje se razlika igara ovisno o kulturi, te razlike u igrama različitih slojeva iste društvene zajednice. Cilj ovog rada bio je dobiti informacije o tradiciji južne Istre, zanimanjima i igrama i u svrhu informiranja proveden je intervju sa četiri osobe koje su djetinjstvo provele na tom području. Istraživanje nam pokazuje kako je djeci prije bio dovoljan komad drveta, ali pregršt mašte za igru, dok je djecu danas teško zainteresirati i kupovnim igračkama.

Ključne riječi: igra, kultura, južna Istra, zanimanja, materijali, tradicija, suvremene igre

ABSTRACT

This written work deals with the topic of games and culture related to the area of southern Istria. At the beginning of the work, the game itself is described, its significance, role, characteristics and classification. There is also talk of intergenerational transmission of culture and children's subculture, and under this the concept of play and the transmission of games from generation to generation are elaborated. The difference between games depending on the culture is mentioned, as well as the differences in the games of different strata of the same social community. The aim of this work was to obtain information on the traditions of southern Istria, occupations and games, and for the purpose of informing, an interview was conducted with four people who spent their childhood in this sub-area. Research shows us that a piece of wood used to be enough for children, but using more of imagination to play with, while children today find it difficult to get interested in buying toys.

Key words: game, culture, southern Istria, occupations, materials, tradition, modern games